

УДК 371.1.07

Ольга Лебідь
(Дніпро)

**СУТНІСТЬ ПРОЦЕСУАЛЬНО-ТЕХНОЛОГІЧНОГО КОМПОНЕНТУ
СИСТЕМИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНЬОГО КЕРІВНИКА
ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ
ДО СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ МАГІСТРАТУРИ**

Розкрито сутність процесуально-технологічного компоненту системи формування готовності майбутнього керівника загальноосвітнього навчального закладу до стратегічного управління в умовах магістратури. Охарактеризовано зміст понять «освітні технології», «педагогічні технології», «технології навчання». Основними технологіями навчання системи формування готовності майбутнього керівника загальноосвітнього навчального закладу до стратегічного управління в умовах магістратури визначено: діалогічно-дискусійні, імітаційні, інформаційно-дистанційні.

Ключові слова: процесуально-технологічний компонент системи, освітні технології, педагогічні технології, технології навчання, стратегічне управління, готовність до стратегічного управління, магістратура.

The essence of the procedural-technological component of the system of forming the readiness of the future head of the comprehensive educational institution for strategic management in the conditions of the master's degree is revealed. The content of concepts 'educational technologies', 'pedagogical technologies', 'technologies of training' is characterized. The main technologies of the formation of the readiness of the future head of a comprehensive educational institution for strategic management in the conditions of the master's degree are defined: dialogical and discussion, simulation, informational and distant.

Key words: process-technological component of the system, educational technologies, pedagogical technologies, technologies of training, strategic management, readiness for strategic management, master's degree.

Формування готовності майбутнього керівника загальноосвітнього навчального закладу до стратегічного управління в умовах магістратури доцільно розглядати як систему, в якій всі компоненти взаємопов'язані й взаємозалежні, розглядаються не ізольовано, а у взаємозв'язку. Педагогічну систему формування готовності майбутнього керівника загальноосвітнього навчального закладу до стратегічного управління в умовах магістратури визначаємо як складне цілісне й багатоаспектне структурне утворення, функціонування якого спрямоване на формування готовності майбутнього керівника загальноосвітнього навчального закладу до стратегічного управління. Основними компонентами означеної

системи нами визначено концептуальний, змістовий, процесуально-технологічний і контрольно-рефлексивний.

Зупинимося детальніше на процесуально-технологічному компоненті, який характеризується особливостями цілісного процесу навчання магістрантів у вищому навчальному закладі, забезпеченням його участі у всіх видах діяльності (навчально-пізнавальній, дослідницькій, професійно-адаптивній, трудовій та ін.) у навчальний і позааудиторний час, і реалізується через технології навчання, які впливають на мотиваційну сферу магістрантів, стимулюючи їхню активну пізнавальну діяльність. Процесуально-технологічний компонент передбачає взаємодію магістрантів і викладачів, а також взаємодію магістрантів з інформаційними технологіями, літературою, співпрацю з іншими магістрантами.

Зазначений компонент має максимально забезпечити трансформацію одного типу діяльності (пізнавальної) в інший (професійну) з відповідною зміною потреб і мотивів, цілей та дій (вчинків) магістрантів.

На початку розглянемо теоретичні основи технологічного підходу до навчального процесу у вищій школі як фактора його оптимізації. Сам термін «технологія» грецького походження і означає знання про майстерність. Науковці, користуючись цим поняттям, мають на увазі, з одного боку, сукупність прийомів і способів обробки або виробництва певних продуктів, а з іншого – науку про такі способи.

На думку, С. Кожушко, технологічність освітнього процесу виступає сьогодні показником його якості, бо дає відповіді на питання не «Що робити?», а «Яким чином це здійснити краще?», оскільки технологія усвідомлюється нами як мистецтво застосування результатів наукових досліджень у сфері освітньої діяльності [5, с. 228].

Уважаємо за доцільне проаналізувати значення поняття «технологія» до певних педагогічних процесів, яке використовується в декількох варіантах: «освітні технології», «педагогічні технології», «технологія навчання». Важливою є точка зору С. Вітвицької, яка встановила взаємозв'язок цих понять і структурує їх за цілями:

– *освітні технології* відображають загальну стратегію розвитку освіти, єдиного освітнього простору; їх призначення – прогнозування розвитку освіти, його конкретне проектування і планування, передбачення результатів, а також визначення відповідних освітніх цілей стандартів (досягнення загальноосвітніх цілей – розвитку, становлення і соціалізації, особистості);

– *педагогічні технології* втілюють тактику реалізації освітніх технологій у навчально-виховному процесі шляхом впровадження моделей останнього і тотожних йому моделей управління цим процесом (етапні цілі, об'єднання змісту форм і засобів навчально-виховного процесу конкретного освітнього установи);

– *технології навчання* відображають шлях освоєння конкретного навчального матеріалу (поняття) в межах відповідного навчального предмета, теми, питання (постановка і реалізація конкретних цілей) [2, с. 148].

Розкриємо сутність означених понять у контексті процесуально-технологічного компоненту системи формування готовності майбутнього керівника загальноосвітнього навчального закладу до стратегічного управління в умовах магістратури.

Варто зазначити, що аналіз наукової літератури показав, що існує неоднозначність думок дослідників щодо змісту таких понять «освітні технології», «педагогічні технології», «технології навчання».

Більшість авторів зводить освітні технології до навчальних технологій, проте поняття «освіта» значно ширше поняття «навчання». Нам імпонує таке визначення поняття «освітні технології»: стратегії розвитку національного, державного, регіонального й муніципального освітнього простору [7, с. 23]. Ураховуючи це визначення, можна зробити висновок, що «призначення освітніх технологій полягає у розв'язанні стратегічних для системи освіти завдань: прогнозування розвитку освіти, проектування і планування цілей, результатів, основних етапів, способів, організаційних форм освітньо-виховного процесу» [11, с. 12].

Вибір освітньої технології – це завжди вибір стратегії, пріоритетів, системи взаємодії, тактик навчання та стилю роботи викладача зі студентами. Прикладами освітніх технологій є концепції освіти, освітні закони, освітні системи.

Сучасними освітніми технологіями, які визначають зміст і організацію процесу формування готовності майбутнього керівника загальноосвітнього навчального закладу до стратегічного управління в умовах магістратури є Закон України «Про освіту», Закон України «Про вищу освіту», Національна доктрина розвитку освіти, Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, Стратегія реформування вищої освіти в Україні до 2020 року, Концепція організації підготовки магістрів в Україні, Стратегія розвитку Університету імені Альфреда Нобеля на 2016-2030 рр., освітньо-професійна програма «Управління навчальним закладом» за спеціальністю 073 «Менеджмент», галузь знань 07 «Управління та адміністрування» та ін.

Розглянемо визначення поняття «педагогічні технології». На сьогодні не існує єдиного чіткого визначення цього терміну. Так, М. Кларін визначає педагогічну технологію як системну сукупність і порядок функціонування всіх особистісних, інструментальних і методологічних засобів [4, с. 10]. Як зазначає І. Смолюк: «педагогічна технологія – це проект (модель) навчально-виховного процесу у вищих закладах освіти, який визначає структуру та зміст навчально-пізнавальної діяльності самого студента, його бачення стати професіоналом високої проби» [9, с. 11]. На думку В. Ортинського, педагогічні технології слід розглядати як систематичне й послідовне втілення на практиці заздалегідь спроектованого процесу навчання як систему способів і досягнення цілей управління цим процесом [6]. Г. Селевко характеризує педагогічні технології як систему функціонування всіх компонентів педагогічного процесу, побудовану на науковій основі, запрограмовану в часі й просторі та яка веде до намічених результатів [8, с. 37].

Отже, у науковій літературі поняття «педагогічна технологія» представлене трьома аспектами: науковим (частина педагогічної науки, що вивчає і розробляє цілі, зміст і методи навчання та проектує педагогічні процеси); процесуально-описовим (опис (алгоритм) процесу, сукупність цілей, змісту, методів і засобів для досягнення планованих результатів навчання); процесуально-діяльнісним (здійснення технологічного (педагогічного) процесу, функціонування всіх особистісних, інструментальних і методологічних педагогічних засобів).

Ми дотримуємося точку зору колективу авторів під керівництвом О. Пехоти, які в навчальному методичному посібнику «Освітні технології» зазначають, що педагогічна технологія відображає тактику реалізації освітніх технологій і будується на знанні закономірностей функціонування системи «викладач – середовище – студент» у визначених умовах навчання (індивідуального, групового, колективного, масового тощо) [7, с. 23]. Учені стверджують, що педагогічним технологіям притаманні загальні риси й закономірності реалізації навчально-виховного процесу незалежно від конкретної навчальної дисципліни.

У сучасній науково-педагогічній літературі існує безліч різноманітних класифікацій педагогічних технологій: модульно-розвивальна, модульно-рейтингова, технологія перспективно-випереджувального навчання з використанням опорних схем при коментуючому управлінні; технологія інтенсифікації навчання на основі схемних і знакових моделей навчального процесу; технологія розвиваючого навчання; технологія рівневої диференціації, технологія індивідуалізованого навчання, технологія життєтворчості, технологія кооперованого навчання, технологія колективного навчання тощо.

Щодо технології навчання, то можна зазначити, що воно є більш вузьким ніж педагогічні технології. Існує кілька різних підходів до змісту даного поняття: конкретний шлях оволодіння навчальним матеріалом у межах визначеного предмету, курсу, теми (І. Богданова [1, с. 8]); системний метод створення, застосування і визначення всього процесу навчання та засвоєння знань з урахуванням технічних і людських ресурсів і їх взаємодії (С. Гончаренко [3, с. 331]); спосіб реалізації змісту навчання, передбаченого навчальними програмами, що представляє систему форм, методів і засобів навчання (С. Ступіна [10, с. 9]).

Узагальнюючи розуміння сутності поняття «технології навчання», доходимо висновку, що вони відображають шлях освоєння конкретного навчального матеріалу в межах визначеного предмета, теми, питання й у межах педагогічної технології. Загальними властивостями технологій навчання є розробка діагностично поставлених цілей навчання; орієнтація всіх навчально-пізнавальних дій на гарантоване досягнення визначених навчально-виховних цілей; оперативний зворотний зв'язок, оцінка поточних і підсумкових результатів.

До технологій навчання системи формування готовності майбутнього керівника загальноосвітнього навчального закладу до стратегічного управління в умовах магістратури відносимо: *діалогічно-дискусійні* (проблемна лекція, лекція із заздалегідь запланованими помилками, лекція-конференція, лекція-прес-конференція, лекція-бесіда, лекція-брифінг, лекція з розбором конкретних ситуацій, дебати, диспут, круглий стіл, засідання експертної групи, форум, «акваріум», «мозковий штурм», синектика, метод есе, технології фасилітації); *імітаційні* (ігрові технології (ситуаційно-рольові ігри, ділові ігри, тренінг, коучинг, стажування (з виконанням посадової ролі), неігрові технології (кейс-метод (аналіз проблемних ситуацій), «балінтовська сесія», метод щоденників, метод 6-6, метод тимчасових обмежень, метод раптових заборон, метод нових варіантів, метод абсурду)); *інформаційно-дистанційні* (проектні технології, інтернет-орієнтовані технології (менторство, парне навчання, електронна пошта, технологія чату, вебінар).

Отже, реалізація процесуально-технологічного компоненту системи формування готовності майбутнього керівника загальноосвітнього навчального закладу до стратегічного управління в умовах магістратури має забезпечити: створення умов для освоєння нових знань про теорію стратегічного управління (сутність, етапи розвитку, механізми, функції, особливості функціонування та ін.); організацію цілеспрямованого, систематизованого та поетапного формування у майбутнього керівника загальноосвітнього навчального закладу готовності до стратегічного управління; відтворення предметного та соціального змісту стратегічно-управлінської діяльності керівника загальноосвітнього навчального закладу, що досягається через діалогічно-дискусійні, імітаційні та інформаційно-дистанційні технології навчання, і вирішення професійно-орієнтованих практичних завдань в умовах педагогічно доцільного поєднання індивідуальної і групової форм навчання магістрантів; розвиток необхідних умінь, навичок та здібностей магістрантів в контексті нашого дослідження, їх самореалізацію в умовах аудиторної й позааудиторної діяльності в магістратурі та під час проходження управлінської практики.

ДЖЕРАЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Богданова І.М. Модульний підхід до професійно-педагогічної підготовки вчителя : монографія. – Одеса : Маяк, 1998. – 284 с.
2. Витвицкая С.С. Основы педагогики высшей школы : метод. пособие. [для студ. магистратуры] / С.С. Витвицкая. – М. : Финансы и статистика, 2003. – 316 с.
3. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. – К., 1997. – 375 с.
4. Кларин М.В. Педагогические технологии в учебном процессе. Анализ зарубежного опыта / М.В. Кларин. – Москва : Знание, 1989. – 80 с.
5. Кожушко С.П. Підготовка майбутніх фахівців з комерційної діяльності до професійної взаємодії : теоретико-методичний аспект : монографія / Світлана Павлівна Кожушко. – Дніпропетровськ : Дніпропетровський університет імені Альфреда Нобеля, 2014. – 428 с.
6. Ортинський В.Л. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / В.Л. Ортинський. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 472 с.
7. Освітні технології : навч.-метод. посіб. / О.М. Пехота, А.З. Кіктенко, О.М. Любарська та ін.; За заг. ред. О.М. Пехоти. – К. : А.С.К., 2001. – 256 с.
8. Селевко Г.К. Энциклопедия образовательных технологий. В 2-х т. Т. 1. – М. : Народное образование, 2005. – 556 с.

9. Смолюк І. Розвиток педагогічних технологій у вищих закладах освіти України (теорія і практика) : дис. д-ра пед. наук ; спец. : 13.00.01 – Історія педагогіки / І. Смолюк. – Луцьк, 1999. – 375 с.

10. Ступина С.Б. Технологии интерактивного обучения в высшей школе : учебно-метод. пособ. / С.Б. Ступина. – Саратов : Издательский центр «Наука», 2009. – 52 с.

11. Сучасні освітні технології мовної підготовки майбутніх фахівців сфери обслуговування : метод. посіб. / ав.: Вдович С.М., Палка О.В. – К. : Педагогічна думка, 2013. – 128 с.